

Az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács 1973. évi működése

A Művelődésügyi Minisztérium 1973 februárjában jóváhagyta a Tanács új ügyrendi szabályzatát és a javaslatot a Tanács és tagozatai ujjászervezésére és tagjaink kinevezésére. Március folyamán megtörtént a tanácsstagok felkérése. Az újjáalakult Tanács Elnöksége első ülését május 4-én tartotta. Megvitatta és módosításokkal jóváhagyta a Tanács kétéves munkaprogramjára készített javaslatot.

Junius 25-én, az ujjászervezett Tanács első ülésén Kondor Istvánné, a Könyvtárügyi Osztály vezetője ismertette "Az új könyvtárügyi alapjogszabály elveit". (V. ö. Könyvtáros, 1973. 9. sz.) Az új könyvtárügyi alapjogszabály tervezetét előzetesen különböző szakmai fórumok vitatták meg, közülük a Magyar Könyvtárosok Egyesülete. A széles körű előkészítés ellenére a törvénnyel kapcsolatos vitában különböző nézetek ütköztek. A hozzászólók nagy része úgy foglalkozott az alapjogszabály kérdéseivel, hogy ennek kiadását szükségesnek és lehetségesnek tartotta, de egyes kérdések kimunkálását nem tekintette kielégítőnek. Volt azonban olyan vélemény is, amely megkérdőjelezte az alapjogszabály kiadásának időszerűségét. A könyvtári alapjogszabály kimunkálásával a Könyvtárügyi Osztály tovább foglalkozik, felhasználva a Tanácsban kifejtett és az osztály által megfontolandónak ítélt véleményeket.

E tanácsülés elfogadta a Tanács kétéves munkatervét.

Az OKDT Közművelődési és Iskolai Könyvtárügyi Tagozata új összetételében október 31-én tartotta első ülését, amelyen három napirendi pont szerepelt:

1. A tagozat 1973-74. évi munkaprogramja. Előterjesztette Arató Attila az OKDT alelnöke, a tagozat vezetője.
2. A központi szolgáltatások igénybevétele a megyei könyvtárban. Előadója: Tóth Gyula, a szombathelyi Tanárképző Főiskola docense.
3. A tanácsi közművelődési könyvtárak építésének távlati fejlesztési terve. Előadója: Sallai István, a KMK főosztályvezetője.

A tagozat a javasolt munkatervet elfogadta, a kiegészítő javaslatokat a következő munkatervi periódusra utalta.

A második napirendi pont keretében az előadó a megyei könyvtárak olvasószolgálati gyakorlatának nézőpontjából vizsgálta a központi szolgáltatások kérdését és ezzel kapcsolatban tárgyalta azokat a feladatokat, amelyek már a III. Könyvtárügyi Konferencia előkészítése során is vitára kerültek. Mivel a megyei könyvtárak a központi szolgáltatásoknak részben ellátói, részben felhasználói és közvetítői, nem volt haszon nélkül való e problémákat az ő szempontjukból is vizsgálat alá venni. Különösen sok szó esett a vita során a bibliográfiai el-

látás problémáiról és a megoldás lehetőségeiről, a könyvtárközi kölcsönzésről, a nemzeti bibliográfia felhasználásának lehetőségeiről, ill. korlátairól stb. Figyelemre méltó az a javaslat, amely a megyei könyvtárak saját központi szolgáltatásainak fejlesztését szorgalmazta. Az iskolai könyvtárügynek a tagozatban résztvevő képviselői igen aktívan vettek részt a tanácskozásban, jelezve minden témánál az iskolai könyvtárak létét és igényeit.

A tanácsi közművelődési könyvtárak építésének távlati fejlesztési tervét a tagozat alapos, jó munkának, elveiben, célkitűzéseiben helyesnek ítélte. Felhívta a figyelmet a tervben szereplő, időközben megváltozott adatok helyesbítésére. Többen javasolták a könyvtárépítési tervekhez analitikus normatívák és modellek kidolgozását. A tervezetben érvényesülő normatívákat többen túl szerénynek, bővitendőnek tartották.

A Tanács Természettudományi, Műszaki Tájékoztatási és Szakkönyvtárügyi tagozata november 26-án, szűkebb munkabizottság keretében megtárgyalta még "A könyvtárak és a könyvtárügy kapcsolatai a népgazdasági szakmai információs rendszerrel" című előterjesztést, amelyet Zircz Péter, a Könyvtárügyi Osztály h. vezetője és Sárdy Péter, a Könyvtárügyi Osztály munkatársa készített. Az előterjesztés a hazai népgazdasági információs rendszer és a könyvtárügy kapcsolatának számos problémáját tárta fel, és javaslatot tett a kapcsolatok rendszerének kifejlesztésére, továbbá szövegszerű ajánlásokat arra nézve, hogy ez a kérdés hogyan kerüljön bele az új könyvtári tvr-be. A munkabizottság e vázolt helyzetképpel és a kialakítandó koncepcióval általában egyetértett, a szöveggel kapcsolatban pedig módosító javaslatokat tett.

A Társadalomtudományi Szakkönyvtárügyi és Tájékoztatási Tagozat idei egyetlen programjának tárgyalása, amelynek címe "Az együttműködés eredményei a társadalomtudományi szakirodalmi ellátásban", a kormány Tudománypolitikai Bizottságával folytatott tárgyalások miatt, a Könyvtárügyi Osztály javaslatára, halasztódott 1974-re.

A Tanács az elmúlt évben nem hirdetett pályázatot. Az OKDT pályázatok fenntartása azonban szükségesnek látszik. A Kutatáspolitikai szakbizottság már tett javaslatot két szélesebb körű témára. A pályázat anyagi feltételei az OKDT költségkeretén biztosítva vannak.

Sajtó alatt van a Tanács két új kiadványa: a Könyvtártudományi Tanulmányok 1971-1973 c. kötete és a "Könyvtáros" folyóirat repertórium. A következő kötet a Kutatáspolitikai szakbizottság által készített tanulmányoknak fog helyet adni.

A tanulmánykötetek évenként jelennek meg. A további kötetek szempontjából szívesen foglalkozunk országos érdekű, 3-4 ivnél nem terjedelmesebb tanulmányokkal közlés céljából. A készülő tanulmányok tárgyát és terjedelmét célszerű előre jelezni a Tanács titkárának. A tanulmányok átadásának határideje minden évben március 1. és szeptember 15.

A szakbizottságok munkája

A szakbizottságok közül a következők dolgoztak eredményesen az elmúlt évben:

Az 1972-ben újjászervezett Kutatáspolitikai Szakbizottság folyamatosan dolgozott 1973-ban is a feladatúlv kitűzött kutatáspolitikai koncepció kidolgozásán. Ehhez négy tanulmány: dr. Havasi Zoltán, dr. Csüry István

Papp István és B. Nagy Ernő tanulmánya készült el, ezeket a szakbizottság megvitatta és elfogadta. A munkálatok továbbfolynak, újabb tanulmányok készülnek, a munka végső eredménye várhatóan az év első felében készül el. Összegezte a Szakbizottság a KMK 1972-ben meghirdetett pályázatának eredményét és megvitatta az 1974. évre javasolt pályázati témákat.

Az MTA Könyvtörténeti, Bibliográfiai és Dokumentációs munkabizottsága részéről dr. Mezey László, a történettudományok doktora tájékoztatta a szakbizottságot a Régi Magyar Nyomtatványok következő köteteinek munkálatairól.

Az Országos Osztályozó Bizottság, amely 1967 óta folyamatosan működik, és közvetlen kapcsolatban van a FID Osztályozási Bizottságával, tevékenyen részt vett a rendszer továbbfejlesztésében és ennek hazai megismertetésében. Idei, november 21-i ülésén megvitatta egy osztályozási tanfolyam tervét és tematikáját. A tanfolyamot a KMK rendezi.

Állásfoglalás szükséges a Képzési és a Továbbképzési, valamint a Könyvtárigazgatási szakbizottságok további működését illetően. (E bizottságok az elmúlt évben nem tartottak ülést.) Javaslat merült fel a Könyvtárépítési és berendezési szakbizottság újjászervezésére is.

Nemzetközi szervezetek magyar nemzeti bizottságai

Az AIBM (Association Internationale des Bibliothèques Musicales) Magyar Nemzeti Bizottsága ez év július 4-én tartotta alakuló ülését. E bizottság egyik főfeladata a nemzetközi zenei bibliográfiai vállalkozásokban (RISM, RILM) való hazai részvétel elősegítése. Megvitatta a bizottság szervezeti szabályzatát, munkaprogramját és az ezzel kapcsolatos munkamegosztást, továbbá a londoni konferencián való részvétel ügyeit. A konferencián résztvevő magyar küldöttség tagjai aktívan vettek részt az ülések munkájában, bizalmat keltettek a magyar nemzeti bizottság munkája iránt, és ez is hozzájárult ahhoz, hogy az AIBM a következő évek valamelyikében Magyarországon szeretné rendezni évi konferenciáját. Ez ügyben a bizottság már tájékoztató lépéseket tett.

A FID Magyar Nemzeti Bizottsága gondozásában elkészült és sajtó alatt van a FID 1972. évi budapesti kongresszusának angol nyelvű "Proceedings" c. kiadványa. A Bizottság elnöke résztvett a FID Tanácsának 1973. évi három ülésén. 1973-ban a FID/DC (Fejlődő Országok), FID/CCC (Központi Osztályozó Bizottság), FID/C3 (Társadalomtudományi osztályozás), FID/ET (Oktatás és képzés), FID/II (Ipári Tájékoztatás) Bizottságaiban vettek részt magyar szakértők. A magyar vezetés alatt álló FID/DC Bizottság 2 kiadványt jelentetett meg. A Bizottság saját megítélése szerint szükség van helyzetének és személyi összetételének felülvizsgálatára.

Az OKDT Elnöksége 1974. január 23-i ülésén megvitatta és tudomásul vette a Tanácsnak és szervezeteinek 1973. évi munkájáról szóló titkári jelentést és az alábbiakban foglalt állást:

1. A "könyvtárigazgatás" fogalma alá sorolt témák többsége olyan jellegű, hogy nem szakbizottsági, inkább tanácsi megvitatást igényel. Egyes kérdések kidolgozására esetenként kell munkabizottságokat szervezni. Az Elnökség köszönetét fejezte ki a szakbizottság elnökének, titkárnak és tagjainak a sok éves, értékes munkájukért, amellyel a könyvtárügy számos alapvetően fontos problémájának megoldásához nyújtottak segítséget, egyben úgy foglalt állást, hogy a Könyvtárigazgatási szakbizottságot, mint a Tanács állandó szakbizottságát megszünteti.

2. A Könyvtárépítési és Berendezési Szakbizottság újjászervezését az Elnökség egyelőre nem tartja szükségesnek, úgy látja, hogy célszerűbb ha a könyvtárépítési tervek elbírálásával kapcsolatos teendőket továbbra is a KMK végzi hivatali munkaként.

3. Az Elnökség legközelebbi ülésein sorra veszi a szakbizottságok ügyeit. Elsőnek kívánja tárgyalni, mint legsürgősebbnek látszót, a FID Magyar Nemzeti Bizottságának ügyét.

4. A Kutatáspolitikai Szakbizottságtól február 15-ig kéri az 1975-re meghirdetendő pályázat témáira vonatkozó javaslatokat.

5. Az Elnökség elhatározta, hogy negyedévenként tartja üléseit.

N. RÁCZ Aranka

Könyvtártechnikai újdonságok

Automata mikrofilmlap tároló és visszakereső rendszert hozott forgalomba "MICRO-FINDER System 148" néven az NB Jacket S. A. - Brüssel, Belgium cég. A rendszer alapja piros és kék csikkal színezett 105x148 mm méretű mikrofilmtároló tasak, amely öt pozíciós kódjelet hordoz. Az öt kódszám közül az első három a tárolótasak alsó szegélyén bevágással kerül kódolásra, a két utolsó lovasokkal a felső peremre. Az így kódolt tárolótasakok 100 lapot befogadó kazettákba kerülnek, amelyek mérete 162 d 108x52 mm. Az építőszekrény elve alapján felépíthető kazetták két, egy 0 - 49 és egy 50 - 99 számokat tartalmazó részre oszlanak. A kazetták talpának kiképzése kizárja, hogy egy lap rossz helyre kerüljön, mert a hibás beosztású lapok kiemelkednek, amit a felső színes csik külön is kiemel. A mikrofilmlapok használatakor a kazettákat a "Selector"-ba kell helyezni. A keresett számokat a kezelő személynek be kell állítani a keresőegységen, amire a szelektor a megfelelő lapokat kiemeli. Ugyancsak kiemeli a szelektor a rosszul beosztott, tehát ezért kiemelkedő tárolótasakokat. A készüléket mágneskapcsolóval látták el, ami a kazetták behelyezésekor bekapcsol, kivételekor automatikusan kikapcsol. Az öt-kódos kazettarendszerben 99 000 egység tárolható 990 kazettában.

A MICRO-FINDER System 64 a System 148 egyszerűbb változata. E kitételben a tárolótasakok nincsenek alul hornyolva, így a kazettákba helytelen sorrendben is bekerülhetnek a lapok és ezek eltávolítása sem lehetséges automatikusan a válogató-kereső egységgel. Mindkét rendszerben tárolt mikrofilmlapok egyszerű mikrofilmlap-olvasóval vagy olvasó-nagyító készülékkel tanulmányozhatók.

Különleges könyvtári és dokumentációs célokat szolgál a REGISCOPE Corporation of America - New York, N. Y. USA cég REGISCOPE Model M elektronikus mikrofilmfelvedő és kidolgozó készüléke. Segítségével legfeljebb 305x305 mm (12" x 12") méretű dokumentumok: kölcsönözhető könyvek és kölcsönző-kártyák felvételezhetőek a 16 mm széles mikrofilmre, amelyet automatikusan ki is dolgoz. A különleges Kodak filmek kazettában helyezhetőek a készülékbe. A nagy mélységélességű objektív egy vastag könyv és a mellé

helyezett kölcsönzőkarton lefényképezését is lehetővé teszi. A fényképezés folyamata lábkapcsolóval könnyíthető meg. Egy 30 méter hosszú tekercsre kb. 2000 felvétel készíthető. A REGISCOPE mikrofilmfelvevő és mikrofilmfelvevő-kidolgozó készülékek egyéb típusai (pl. Model RR, B, U vagy a Model D, E és S) különféle nyilvántartási és lajstromozási célból történő fényképezést szolgálnak.

Mikrofilm lapok tanulmányozására és visszanyagítására készül az OCE 3660 olvasó- és az OCE 3650 olvasó-nagyító berendezés. Az OCE-Elliott Inc. - Chicago, Ill. USA cég által gyártott mindkét típus azonos felépítésű: 105x148 mm (4"x6") nagyságu mikrofilm lapokat lehet velük tanulmányozni, a kép 180 fokkal elfordítható, cserélhető objektívjeik 20, 24, 36, 42 és 48-szoros nagyítást tesznek lehetővé, a képernyő nagysága 30x30 cm (12"x12"), a fényforrás nagy fényerejű halogénizzó. Az olvasó-nagyító készülékkel A/4 méretű nagyítások készíthetők. Egy tekercs elektrosztatikus (cinkoxidos) papírra kb. 500 nagyítás fér el. A készülék teljesítménye 16 nagyítás percenként.

Az Overseas APECO Limited - Geneva, Switzerland legújabb gyors-másoló készüléke a XENOTRON 190-X. A 60 másolatpercenkénti teljesítményű berendezés egyes lapokat és könyveket másol legfeljebb 21, 6x35, 6 cm nagyságu másolófelületről, amit 21, 6x27, 9 cm-re kicsinyít le. A másolatok egyszerű irodai minőségű tekercspapírra készülnek. A példányszám kiválasztása 1-499 másolatig vezérelhető. A készülékhez automata adagoló (25 különféle dokumentumhoz) és 20 fiókos lerakó is kapható. A készülék 82, 5 cm széles, 71 cm mély, 120 cm magas, sulya 200 kg.

A CANON Amsterdam N. V. - Schiphol Oost - Holland cég CANON NP-70 típusu elektrosztatikus másoló készüléke a Canon nedves-száraz eljárással működik. Az A/3, A/4 valamint B/4 és B/5 méretű egyes lapokról, könyvekről és háromdimenziós tárgyakról 1:1 arányban egyszerű irodai papírra készíti a másolatokat. A készülék teljesítménye 15 darab A/4 és B/5 méretű, vagy 7 darab A/3 és B/4 nagyságu másolat. A másolatok példányszáma 1-15 között állítható. A 95 kg sulyu készülék 34 cm magas, 83, 5 cm széles és 64 cm mély.

Sokoldalú hordozható mikrofelvevő készüléket hozott forgalomba a Hirakawa Co., Limited - Tokyo, Japán cég. A HIRAKAWA 35 típusu készülékkel 35 mm-es tekercsfilmre 5-10-szeres kicsinyítéssel lehet fényképezni a dokumentumokat az adott tárgyasztalról (30x40 cm). Az objektív kihasználásával kifordított felvevőfejjel 35-szörös kicsinyítéssel is készíthetők felvételek kb. 110x180 cm nagyságu dokumentumokról. Az élesség beállítását különleges tükröreflexes kereső könnyíti meg. Filmtartó jába 30 méter hosszú, fekete fehér vagy színes mikrofilmek helyezhetők perforált vagy perforálatlan kivitelben. A felvételek teljes és félképméretben készülhetnek perforált és perforálatlan filmre, perforálatlanra még külön duplex felvételezési módszerrel is. A készülék használhatóságát bővíti az ötféle megvilágítási idő, örökvillanó csatlakozási lehetőség és egy távkapcsoló. A készülék helyigénye 35x50 cm, két perc alatt felállítható. Egyszerű szállítását a koffer kivitel és csekély sulya (13 kg) biztosítja.

Különböző típusu mikrofilm és mikrofilm lap olvasó és olvasó-nagyító készüléket ajánl a MISI = Micro Information System, Inc. - Atlanta, Ga. USA cég. A mikrofilm lapokhoz készült MISI Model 201 mikrofilm lap olvasó-nagyító készülék 18-szoros nagyításban vetíti ki a mikrofilm képet. A MISI Model 202 COM mikrofilm lapok használatára szolgál, a nagyítás mértéke 48-szoros. Mindkét készüléktípus 30x30 cm (12"x12") nagyságu színezett vetítőernyővel

rendelkezik. Filmlaptartójuk mindenfajta mikrofilmlapot befogad 127x203 mm méretig. A különböző beosztású mikrofilmlapok használatát cserélhető mátrix-hálóik segítik. Tekercspapír adagolója 500 elektrosztatikus (cinkoxidos) nagyítás készítését teszi lehetővé. Egy-egy nagyítás 10 másodperc alatt készül el. A készülék használhatóságát növeli, hogy a mikrofilmlap olvasók mellett a tekercsfilmes és kazettás olvasókészülékekhez cserélhető objektívek is kaphatók 24, 32, 36 és 42-szeres nagyításhoz. Ezáltal a különféle mikrofilmlapok (normál = 18-32-szeres, és szuper = 42-48-szoros) és mikrofilmtekercsek, valamint COM filmek egyaránt használhatók.

RONEO SAXON PPCI-1 elnevezéssel egyszerű irodai papírra másoló elektrosztatikus készüléket hozott forgalomba a Roneo Vickers Office Equipment Group – Croydon, England cég. Az egyes lapokat és bekötött könyveket egyaránt másoló berendezés cserélhető papiradagoló kazettával működik. A kazettákba 14x21, 6 cm és 28x33 cm közötti méretű papírok helyezhetők, ami sokféle dokumentum takarékos másolását teszi lehetővé. A készülék teljesítménye különböző eredetiről kb. 30 másolat percenként. Példányszám beállítójával 1-25 másolat készíthető automatikusan, vagy folyamatos másolásra is használható.

A Hasler GmbH – Bad Homburg, Deutsche Bundesrepublik LKB 935 néven új fotoelektromos gépi lyukkártya feliratozó készüléket hozott forgalomba. A kiírást 5x7 tús nyomómatrix végzi a lyukasított kártyák felső peremére. A kiírás sebessége kb. 900 kártya percenként. A feliratozó IBM és BULL kódokat egyaránt kiírhat. A gazdaságos, egyszerű és jóminőségű feliratot készítő berendezés jól hasznosítható mikrofilmes gépi lyukkártyák, dokumentációs lyukkártyák feliratozásához.

PÉTERVÁRI László Béla